

Valorisatie van het onderzoek in de kunsten dat de doctorandi bij ARIA verrichten

Voorstel vademecum voor de doctoraatsstudent bij ARIA

Vraag

De vraag is wie het werk dat binnen het doctoraatsonderzoek geproduceerd wordt, kan en mag valoriseren: de onderzoeker of de instelling? De onderzoeker is zowel doctoraatsstudent aan de UAntwerpen als personeelslid van een instelling van de AUHA.

Antwoord

Om te bepalen wie het werk kan valoriseren, moet bekeken worden of het resultaat van het onderzoek dat binnen ARIA gevoerd wordt, valt onder het auteursrecht dan wel of het om een 'vinding' gaat. Het onderscheid is belangrijk omdat het auteursrecht de onderzoeker toekomt, terwijl het recht op vindingen aan de instelling toekomt¹. In het eerste geval kan de onderzoeker het werk zelf exploiteren, in het tweede geval is het de instelling.

Het is belangrijk dat de doctoraatsstudent met de promotor(en) van zijn of haar onderzoek in dialoog gaat om te bepalen onder welke categorie het onderzoeksresultaat valt. De promotoren kunnen zich daarbij laten ondersteunen door de valorisatiedienst van de UAntwerpen die ook de valorisatiedienst van de AUHA is.

I. Auteursrechten

Wat is auteursrecht?

Het auteursrecht² is een intellectueel eigendomsrecht dat juridische bescherming biedt aan creaties of voortbrengselen van de geest, die het gewone of banale overstijgen, bijvoorbeeld beeldhouwwerken, literaire en wetenschappelijke teksten, scenario's, schilderijen, foto's, filmwerken, voordrachten, choreografieën...

Het auteursrecht verleent vermogensrechten en morele rechten toe aan de maker van het werk:

- Morele rechten zijn de zogenaamde persoonlijkheidsrechten: recht op erkenning, recht op eerbied voor het werk, recht om het werk bekend te maken.
- Vermogensrecht: zorgt ervoor dat de auteur zijn werk zal kunnen exploiteren en bijgevolg inkomsten zal kunnen verwerven uit de exploitatie van zijn werk. De vermogensrechten zijn exclusief: voor elke reproductie of mededeling die men van het werk wil doen, moet toestemming gevraagd worden aan de auteur.

Het auteursrecht laat dus toe dat de auteur beslist over wat er met het werk gebeurt en hoe het gevaloriseerd/geëxploiteerd wordt. De opbrengsten van de exploitatie komen de auteur toe.

Een uitzondering hierop zijn auteursrechten die onder 'vindingen' vallen¹, zoals tekeningen en modellen, topografieën van halfgeleiderproducten, computerprogramma's en databanken, die, met

¹ Dit op grond van de Codex Hoger Onderwijs.

² Sinds 1 januari 2015 zijn de bepalingen betreffende het intellectuele eigendom, waaronder het auteursrecht en de naburige rechten, ondergebracht in het wetboek van economisch recht in het Gerechtelijk Wetboek. Meer bepaald in boek XI "Intellectuele eigendom" van het Wetboek Economisch Recht.

het oog op een industriële of landbouwkundige toepassing voor commerciële doeleinden aanwendbaar zijn (zie verder).

Wanneer is een werk auteursrechtelijk beschermd?

Om auteursrechtelijke bescherming te genieten, moet het werk voldoen aan twee voorwaarden. Het werk is:

- een concrete uitdrukkingwijze (dus geen idee bijvoorbeeld);
- origineel of oorspronkelijk. Dit betekent:
 - o er moet een duidelijke band zijn tussen de auteur en zijn werk. Het moet gaan om een menselijke creatie.
 - Nota: werken die geproduceerd worden door de software, dus door de machine en niet door de menselijke geest, worden niet beschermd door het auteursrecht, tenzij de auteur er nog een persoonlijke toets aan toevoegt.
 - o er is een persoonlijke stempel van de auteur.

De originaliteit van een werk wordt niet bepaald door de artistieke of esthetische waarde en hoeft ook niet nieuw te zijn. Op basis van een bestaand iets, kan men tot een eigen creatie komen. Uiteindelijk gebeurt de beoordeling van originaliteit door de rechter.

Welke werken worden door het auteursrecht beschermd?

De wetgever heeft geen limitatieve lijst opgenomen. Of een werk door het auteursrecht beschermd wordt of niet, hangt af van de mate waarin het voldoet aan de voorwaarden (cf. supra). Andere werken vallen dan weer duidelijk onder de categorie 'vindingen'.

Voorbeelden van auteursrechtelijk beschermde werken: beeldhouwwerken, literaire en wetenschappelijke teksten, scenario's, schilderijen, foto's, filmwerken, voordrachten, choreografieën...

II. Vindingen

Welke werken zijn vindingen?

Vindingen, zoals gedefinieerd in de Codex Hoger Onderwijs, zijn "potentieel octrooieerbare uitvindingen, kweekproducten, tekeningen en modellen, topografieën van halfgeleiderproducten, computerprogramma's en databanken die, met het oog op een industriële of landbouwkundige toepassing voor commerciële doeleinden aanwendbaar zijn".³

Nota: wat zijn tekeningen en modellen?

- Een model (driedimensionaal) of een tekening (tweedimensionaal) is het uiterlijk van een voortbrengsel of een deel ervan.
 - o Een voortbrengsel in deze definitie is een op industriële of ambachtelijke wijze vervaardigd voorwerp. Het 'uiterlijk' heeft betrekking op 'de kenmerken van de lijnen, de omtrek, de kleuren, de vorm, de textuur of de materialen van het voorwerp zelf of de versiering ervan'.
 - o Om in aanmerking te komen voor de bescherming van het tekeningen- en modellenrecht moet het model of tekening:
 - nieuw zijn en een eigen karakter hebben.

³ Codex Hoger Onderwijs, artikel IV.48.

- mag het niet noodzakelijk zijn voor een bepaald technisch effect. De ribbels in een bierglas kunnen bijvoorbeeld niet onder modelbescherming vallen, gezien zij ervoor dienen om het glas koel te houden wanneer je het in je hand houdt.
- mag het niet in strijd zijn met de openbare orde of goede zeden.

Voorbeelden:

- Design objecten: kunnen onder tekeningen en modellen vallen of onder auteursrechtelijk beschermde werken (zie daarvoor de voorwaarden).
- Software: is als computerprogramma een vinding, voor zover aanwendbaar, met het oog op een industriële of landbouwkundige toepassing, voor commerciële doeleinden.
 - Nota: in de software kunnen auteursrechtelijk beschermde aspecten vervat zitten (grafische aspecten bijvoorbeeld). Software wordt vaak als een auteursrechtelijk werk gezien (als aan de voorwaarden voldaan wordt). Maar bij software als auteursrechtelijk werk worden de vermogensrechten ook overgedragen aan de werkgever. De valorisatie van software wordt best ad-hoc bekeken met de promotor en de valorisatiedienst.
- Video games/apps: vallen onder de categorie software
- Juwelen: kunnen onder tekeningen en modellen vallen of onder auteursrechtelijk beschermde werken (zie daarvoor de voorwaarden)

Wie is eigenaar van vindingen?

Als het doctoraat leidt tot vindingen in de zin van de Codex Hoger Onderwijs komen de vermogensrechten toe aan de instelling, voor zover het om een personeelslid of een bursaal gaat.

III. ARIA

Regeling binnen ARIA

- Student en promotoren dialogeren over de categorie waarbinnen het resultaat van het onderzoek valt. Zij kunnen hiervoor beroep tot ondersteuning doen bij de valorisatiedienst van de UAntwerpen, die ook de valorisatiedienst van de AUHA is.
- Als het resultaat van het onderzoek valt onder het auteursrecht, dan komen de morele rechten en de vermogensrechten de onderzoeker toe.
 - Voor doctoraatsstudenten die tewerkgesteld zijn aan KdG moet hiervoor wel een aparte overeenkomst afgesloten worden omdat bij KdG op grond van het arbeidsreglement de vermogensrechten van het auteursrecht worden overgedragen aan KdG. De doctoraatsstudent kan hiervoor contact opnemen met de personeelsdienst van KdG. Opgelet: dit geldt enkel voor KdG en niet voor de andere instellingen.
- Als het resultaat van het onderzoek valt onder 'vindingen', dan komen de vermogensrechten de instelling toe.
 - Er kan dan ad-hoc een verdeling afgesproken worden tussen de UAntwerpen en AP/KdG, afhankelijk bijvoorbeeld van de inbreng van de promotoren.
 - Er kan ook een regeling met de onderzoeker afgesproken worden. De onderzoeker kan immers in sommige gevallen aanspraak maken op een billijk aandeel in de geldelijke opbrengsten die de instelling verwerft uit de exploitatie van de vinding. Ook dit wordt ad-hoc geregeld.
- Deze regeling is onafhankelijk van de financieringsbron van het onderzoek, tenzij in uitzonderlijke gevallen waar de subsidiebepalingen dat anders stipuleren.

Als een resultaat van onderzoek dat binnen ARIA gevoerd werd, gecommmercialiseerd wordt, moet dan het logo van de instelling vermeld worden?

Hiervoor is geen juridische verplichting, maar de instelling vraagt dit normaliter wel. Het wordt de onderzoeker aangeraden om hierover in dialoog te gaan met de instelling met het oog op een verdere goede relatie met de instelling. Het onderzoek werd immers gefinancierd door de instelling. Let op: om het logo van de instelling te gebruiken, moet sowieso eerst toestemming gevraagd worden aan de instelling (via de communicatiedienst van de instelling).